

INTERPRETĂRI HOMERICE

Pe marginea Iliadei lui Homer, în traducerea lui G. Murnu

DE

D. MARMELIUC

CÎNTUL I

Poporul român se poate mândri că are, în tezaurul literaturii sale, una dintre cele mai desăvârșite și mai frumoase traduceri ale Iliadei lui Homer. Ne-a dăruit-o profesorul și poetul G. Murnu, făcînd, din tîlmăcirea celor două epopei de la începuturile evoluției spirituale a poporului grec, rostul existenței sale pămîntene.

Oricît de desăvârșită ar fi însă o operă de felul acesta, traducătorului, aprins de elanul muncii și furat de farmecul poeziei, îi scapă uneori nuanțe ale textului original, interpretează în mod impropriu anumite contexte poetice, omite, din cauza ritmului hexametric, cuvinte și nume proprii, care sînt esențiale pentru înțelegerea justă a versului respectiv, sau lasă netraduse versuri întregi, concentrînd textul original în versuri mai puține.

De aceea, cu cîțiva ani în urmă, recitînd epopeile atribuite lui Homer, am însoțit această lectură atentă a Iliadei de o cercetare a traducerii lui G. Murnu, cu scopul de a prezenta rezultatele ei distinsului meu coleg și prieten, spre a-i servi la elaborarea unei noi ediții a minunatei sale tîlmăciri. Cum, după sfîrșitul anului 1952, G. Murnu s-a retras cu desăvîrșire din viața publică, n-am știut că, în liniștea căminului său, pregătește această ediție, care a apărut în anul 1955, prefatăată și adnotată de către profesorul D. M. Pippidi¹.

¹ Dăm aici siglele bibliografice ale operelor citate mai des în această lucrare:

1. *Cauer* = Homers *Ilias*, erklärt von K. Fr. Ameis u. Carl Hentze, siebenste Auflage, bearbeitet von P. Cauer, Leipzig und Berlin, Verlag von B. G. Teubner, 1930.

2. *Mazon* = Homère, *Iliade*, texte établi et traduit par Paul Mazon, Paris, « Les belles lettres », 1937.

3. *Murnu*¹ = Omer, *Iliada*, traducere de George Murnu, Budapesta, editura « Luceafărul », 1906 (cînturile I—XII).

4. *Murnu*² = Homer, *Iliada*, în romînește de G. Murnu, București, editura « Cultura Națională » (f.d.).

5. *Murnu*³ = Homer, *Iliada*, în romînește de G. Murnu. Studiu introductiv și comentarii de D. M. Pippidi, București, ESPLA, 1955.

6. *Pape* = Dr. W. Pape, *Griechisch-deutsches Handwörterbuch*, Braunschweig³, 1908 (2 vol.).

7. *Voss* = Homers *Ilias*, übersetzt von Johann Heinrich Voss, Berlin, 1793.

Alte lucrări folosite vor fi citate la locul respectiv.

Am inclus atunci în cercetarea mea și această nouă ediție a Iliadei, urmărind cu atenție, în ce măsură observațiile mele rămân valabile și pentru ea.

Am constatat cu bucurie că o serie de modificări fericite s-au făcut în textul noii ediții de către însuși G. Murnu. Spre a cita un singur exemplu, în cântul I al epopeii, v. 7 era redat printr-un pentametrul, care se prezenta astfel:

S-au dezbinat după cearta ce fuse-ntre dînșii

În ediția a 2-a versul a devenit hexametrul:

S-au dezbinat după cearta ce fuse-ntr-înșii iscată,

dar sfârșitul lui lasă de dorit. Cum fuse cearta iscată « într-înșii »? De ce nu « între dînșii »? Versul e refăcut bine dacă vechiului pentametrul din Murnu² i se adaugă « iscată ».

S-au dezbinat după cearta ce fuse-ntre dînșii iscată,

sau cu o construcție mai firească:

S-au dezbinat după cearta ce se stîrnise-ntre dînșii.

V. 23. — αἰδεῖσθαί θ' ἰερῶα e tradus prin « să aibă rușine de preot ». În românește, cuvîntul « rușine » dă loc la confuzii, deși cuprinde în sine și nuanța din verbul grecesc αἰδεῖσθαι. În traducerea lui P. Mazon, verbul e redat prin « qu'on ait respect du prêtre », iar în versiunea lui I. H. Voss « ehrend den Priester zu scheuen ». Nu e vorba aici de rușine în sensul obișnuit al acestui cuvînt, ci de *sfială religioasă* față de un slujitor al lui Apolo, protejat de zeul al cărui preot este, de un sentiment pătruns de *respect și teamă*. Poate fi mai nimerit:

S-aibă sfială de preot, primindu-i mîndrețea de daruri.

V. 34. — În Murnu² cuvîntul πολύφλοισβος e redat prin « (marea) cea plină de vuiet », pe cînd în Murnu³ e tradus prin « bătută de valuri ». Cum φλοῖσβος se întrebuițează îndeosebi pentru zgomotul, freamătul unei mulțimi de oameni sau al valurilor mării, mi se pare de preferat traducerea din Murnu², deoarece redă mai firese sensul cuvîntului grecesc (cf. Mazon: « grève où bruit la mer », Voss: « Ufer des weitaufrauschenden Meeres »). De ce nu s-ar repeta aici frumoasa imagine din v. 157 al aceluiași cânt, unde θάλασσα ἠχῆεσσα e tradus prin « marea cu clocot de valuri »? Am avea atunci în v. 34:

Merse tăcut pe la marginea mării cu clocot de valuri

sau, pentru sfârșitul versului, mai bine « *cu vuiet de valuri* ».

V. 45. — În Murnu², versul:

Arcul pe umeri avînd și tolba cea bine-nvelită

nu redă bine sensul cuvintelor grecești ἀμφορεφέα τε φαρέτρην, care la Mazon sînt redată prin « le carquois aux deux bouts bien clos », iar la Voss prin « ringsverschlossenen Köcher ». De aceea creația personală « tolba vîrtos căpăcită » din Murnu³ mi se pare mai adecvată sensului cuvîntului ἀμφορεφής (ἀμφί + ἐρέφω = « a acoperi de ambele părți sau capete »), care la Homer se întîlnește numai în acest loc al *Iliadei*, este un ἄπαξ εἰρημένον.

V. 48 din textul original nu e tradus la G. Murnu în nici una dintre ultimele 2 ediții ale sale, ceea ce se resimte la citirea pasajului dintre versurile 46—49:

Lung zuruiră săgețile-n tolba-i din spate, cînd zeul
 Plin de mînie porni, nălucindu-se (*arătîndu-se* Murnu ²) - asemenea nopții.
 Groaznic fu zîngănul arcului cel luminos ca argintul.

Versul 48 e în original: ἔξεται ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν, μέτα δ' ἴὸν ἔρχεν, pe care-l dau în traducerea propusă de mine:

Loc își alege departe de năvi, din arcu-i săgeata sloboade.

Așezat la locul lui, versul umple lacuna de sens, pe care orice cititor atent o observă între versurile reproduse mai sus.

În versul 47, nu mi se pare potrivită cu originalul versiunea « nălucindu-se (sau arătîndu-se) asemenea nopții ». Ea poate să dea impresia că făptura totdeauna *luminoasă* a lui Apollo se aseamănă deodată cu *noaptea*. E vorba numai de *privirea* zeului mînios, care e întunecată ca noaptea. De aceea versiunea pe care o propun se apropie mai mult de original și de viziunea poetului.

Plin de mînie porni-ntunecat în priviri ca și noaptea.

V. 55 (56°) ¹

Hera ce fuse-ngrijată că pier de năpastă Danaii.

« Ce fuse-ngrijată » nu redă durativul din impf. κήδετο. De aceea e mai bine:

Hera cuprinsă de grijă că pier de năpastă Danaii.

V. 72 (73°)

Bine cu mintea-i chitind, ia Calhas cuvîntul și zice

nu redă ideea din textul original, unde ὁ σφιν ἐὺ φρονέων nu poate însemna « bine cu mintea chitind », ci, ținînd seama de dativul σφιν, « gîndindu-se la binele lor » (la Voss: *wohlmeinend*). Deci:

Binele lor chibzuind, ia Calhas cuvîntul și zice.

V. 82 (83°) — Imperativul mediu φράσαι e redat în mod nepotrivit prin « juruie-mi »; φράζομαι înseamnă « chibzuiesc ».

E adevărat că φράσαι e o coniectură a lui Zenodot pentru φράσον, scris nelămurit în manuscrise, e acceptat însă de către cei mai buni editori. Dacă am accepta lecțiunea φράσον, ar trebui s-o traducem prin « spune-mi ». Și apoi construcția lui *jurui* cu o propoziție subordonată, introdusă prin conj. « dacă », este neobișnuită în romînește. Murnu a vrut să repete probabil ideea lui ἔμοσον din v. 75 (76°).

Vom înlocui deci « juruie-mi » prin « *chibzuie* », avînd versul 82 (83°) în forma:

Ca s-o descarce. Tu chibzuie însă de vrei să mă aperi.

V. 84 (85°)

θαρήσας μάλα εἰπέ θεοπρόπιον, ὅ τι οἶσθα

e tradus:

Inimă prinde, destaină și spune ce cugetă zeii.

¹ În traducerea sa, G. Murnu a concentrat, de multe ori, două sau mai multe versuri grecești în unul singur. De aceea s-a produs o decalare în numerotarea textului romînesc, pe care o arăt prin indicarea numerotației textului grecesc, în paranteză.

Expresia « inimă prinde » este neobișnuită, iar forma « destaină », care înlocuiește pe « ghicește » din Murnu ² e o creație personală a traducătorului, care n-are sorți să rămână în limba română. Versul grecesc se poate reda simplu prin:

Fără de teamă ne spune ce vor și ce cugetă zeii.

V. 97 (98°). — Grecescul ἐλικώπιδα κούρην e redat prin « sprincenata copilă ». Dar ἐλικώπις nu se referă la formația exterioară a ochilor, ci la văpaia lor interioară și se poate reda prin « cu ochii de flăcări, de pară, cu ochi scînteietori ». Versul ar fi deci în românește:

Pîn-ce copila cu ochii de flăcări n-om da-o lui Hrises

Fără de daruri și plată.

V. 117 (119°) are în Murnu ² și Murnu ³ un hiat supărător. Căci « Nedăruit să fiu eu între ahei » din Murnu ³ nu e cu nimic mai frumos decît « Nedăruit să rămîi între Ahei » din Murnu ².

Schimbîndu-se forma prezentului *rămîi* în *rămîn*, versul scapă de hiat:

Nedăruit să rămîn între-ahei, că doar nu se cuvine.

V. 118 (120°). — Versul original:

Λεύσσετε γὰρ τό γε πάντες, ὁ μοι γέρας ἔρχεται ἄλλη

e tradus prin:

Bine cu toții vedeți ce fel de răsplată voi pierde,

gr. ὁ fiind interpretat ca pronume relativ, pe cînd el e conjuncție (= ὅτι) și-atunci versul e tradus mai bine în romînește:

Bine cu toții vedeți că daru-mi se duce aiurea.

V. 130—131 (131°—132°). — Propun o traducere mai potrivită cu textul grecesc:

Cel arătos ca un zeu, căci n-o să mă-nșeli tu cu vorba

Nici vei putea să mă-ndupleci...

V. 168 (170°)

... οὐδέ σ' ὀίω

ἐντάδ' ἄτιμος ἐὼν ἄφενος καὶ πλοῦτον ἀφύξειν

e tradus prin:

... Nu cred că, lovindu-mă-n cinste

Lesne tu singur aci grămădi-vei cîștiguri și-avere.

Interpretîndu-se greșit σ' din οὐδέ σ' ὀίω ca acuzativ (σέ) și nu ca dativ (σοί), cum e în realitate, versul a căpătat o versiune greșită atît la Murnu, cît și la Voss.

Ahile îi spuse lui Agamemnon că nu e dispus, umilit cum e, să mai rămînă în tabăra ahee pentru a-i spori, prin lupta sa, cîștigurile și averea. Mazon traduce: « Je me vois mal restant ici, humilié, à t'amasser opulence et fortune ». E mai bine deci:

... Așa umilit ca acuma

Nici mă gîndesc să-ți sporesc, prin lupta-mi, cîștigul și-averea.

V. 174 (176°). — De ce s-o fi schimbat în Murnu³ « urît » în « hulit »? ἔχθιστος nu poate însemna « hulit », ci numai « odios, urît (fr. *odieux*, germ. *leidig*). Rămîne dar versul ca în Murnu²:

Cel mai urît îmi ești tu între Domnii, purceșii din Zeus

V. 193 (195°). — « O trimise (pe Atena) zeița brațalbă Hera ». *Brațalbă* redă pe grec. λευκώλενος, epitet constant al Herei și e o creație personală a lui G. Murnu, care nu se va încetățeni în limba romînă. Termenul grecesc poate fi tradus printr-o sintagmă tot atît de poetică ca și « brațalbă », care pentru urechea noastră conține o stridență ce trebuie evitată pretutindeni, unde se întîlnește. Versiunea pe care o propun:

Deodată și vine

Palas Atena din cer, trimisă de Hera cu brațe

Albe, căci grijă purta și dragoste amîndurora,

sau menținerea versiunii din Murnu¹:

... Năpraznic Atena

Vine din cer ca trimisă de Hera cea albă la brațe

Care purta pentru ei aceeași iubire și grijă.

Aceeași situație e și în V. 206 (208°) și în alte locuri ale Iliadei. În schimb, reflexivul *a se vedera* (= a se arăta, a se înfățișa) din v. 196 (198°) este conform cu spiritul limbii romîne și va rămîne, înlocuind pe livrescul *a se învedera*.

V. 197—198 (199°—200°):

Cum se întoarce-napoi, el vede uimit pe zeița

Palas Atena; din ochi ea groaznic îi fulgeră-n față,

și glăsuind, o întîmpină Ahile cu vorbe ce zboară.

Δεινὸν δὲ οἱ ὄσσε φάανθεν e tradus, în toate edițiile, prin « din ochi ea groaznic îi fulgeră-n față », probabil după Voss « und fürchterlich strahl't ihm ihr Auge ».

Dativul οἱ se poate referi atît la zeița Palas Atena cît și la Ahile, și îndoiala a existat și la interpretării antici, cum se vede din scholiile la acest pasaj. Cred însă că pe drumul cel bun ne ducea aor. φάανθεν, care nu poate însemna strălucirea *permanentă* a ochilor ca atribut constant al privirii Atenei, ci o strălucire *momentană*.

Pentru cine se potrivește această interpretare corectă a aoristului în legătură cu dativul pronumelui personal οἱ: pentru zeița Palas Atena, care vine să dea un sfat împăciuitor și deci, n-are de ce să-i fulgere ochii, sau pentru Ahile, care, în culmea furiei, mai vede intervenind în conflictul lui cu Agamemnon o zeităte, cu scopul de a-l cruța pe acesta?

Cred că dreptatea este de partea acelorora, care, ca Mazon, atribuie lui Ahile această fulgerare a ochilor, pentru starea sufletească a căruia se potrivește mai bine și este, în același timp, rezultată dintr-o analiză gramaticală justă.

De aceea versurile în versiunea lor propusă de mine, vor fi:

El vede uimit pe zeița

Palas Atena. Din ochi scînteii îi ies lui Ahile.

Întîmpinînd pe zeiță el vorbe ce zboară îi spune:

V. 210 din original nu e tradus de G. Murnu. Textul grecesc e:

ἀλλ' ἄγε, λῆγ' ἐριδος, μηδὲ ξίφος ἔλκειο χειρί

pe care-l redau după Murnu¹:

Pune gîlceviî sfîrșit și sabia lasă-ți în teacă.

De ce nu l-o fi tradus G. Murnu în edițiile următoare? Probabil pentru că neobservînd că în v. 192 (194°) ἔλκειο din textul original este un *imperfect de conatu*, l-a tradus prin «sabia-și scoase din teacă» și nu-i convenea acum vorba zeiței: μηδὲ ξίφος ἔλκειο χειρί.

Traducînd însă v. 193 și 194 din original cu interpretarea cuvenită a lui ἔλκειο prin hexametree romînești:

Pînă ce el șovăind stătea socotindu-se-n sine,

Sabia dînd să și-o scoată din teacă, deodată și vine

Palas Atena,

putem insera și v. 210° în versiunea noastră, dînd astfel înțeles deplin și versului 208 (211°):

Nu mai cu vorbele învăluiește-l pe el cum îți vine,

care nu se prea înțelege fără versul precedent.

V. 236 (239°). — «Și jurămîntul amar o să-ți fie» traduce pe grec. ὁ δὲ τοι μέγας ἔσσειται ὄρκος. Dar μέγας nu poate să însemneze «amar», ci «mare», «sigur», «sfînt». Versul acesta reia ideea din v. 230 (233°) «și jur cu sfințenie mare». Și în v. 236 (239°) Ahile vrea să accentueze încă o dată, că-și va ține jurămîntul «mare», «rostit cu sfințenie». Cred că ideea trebuie exprimată prin aceleași cuvinte ca și în v. 230 (233°):

Iată ce-ți jur cu sfințenie mare — veni-va o vreme...

Astfel se continuă firul întrerupt de paranteza descrierii toiașului.

V. 257 (260°—261°) are tradus numai un vers și jumătate din original, lăsînd netradusă a doua jumătate din v. 261°, deși cuprinde o idee esențială pentru situație: καὶ οὐ ποτέ μ' ὄλ γ' ἀθέρριζον (= și niciodată nu mi-au nesocotit sfatul). De aceea cred că textul romînesc trebuie întregit cu un nou vers, care ar suna astfel, împreună cu versul 257:

Eu am mai fost ca tovarăș cu oameni viteji mai de frunte

Ca voi și mereu ale mele îndemnuri băgat-au în seamă.

«Deci ascultați-mă și voi» e concluzia firească care se desprinde din versurile următoare, puse în gura lui Nestor. De altfel în Murnu¹ ideea e redată în v. 261 prin cuvintele «și nici unul n-a fost cu dispreț cătră mine», care nu se cam potrivesc.

Introducînd în traducerea romîneasă v. 210° și acest vers 261°, ne apropiem de egalarea numerotării versurilor din original cu cea din versiunea romîneasă, care pînă la v. 261° era cu 3 versuri în urmă. De altfel ideea e reluată în v. 269 (273°):

Totuși de mine-ascultau, fîtînd seamă de spusele mele.

V. 312 (316°). — Παρὰ θῖν' ἀλόξ ἀτρογέτοιο traduce G. Murnu prin «pe marginea mării cea neroditoare». Este o veche controversă asupra provenienței

cuvîntului ἀτρώγετος. Unii văd în el un derivat al lui τρωγάω (= a recolta), alții îl pun în legătură cu latinescul *turgeo*, *turgidus* și-l traduc prin « veșnic mișcat, tălăzuitor, neobosit ». Ambele traduceri sînt îndreptățite. Scholiile preferă pe prima, pe care a acceptat-o și G. Murnu.

I. H. Voss traduce: « am Strand der wüsten Gewässer », P. Mazon « au bord de la mer infinie ». În v. 327°, G. Murnu traduce aceleași cuvinte prin « marea pustie » (v. 323), poate mai nimerit decît în v. 312 (316°). Ar fi de preferat totuși un epitet, care să cuprindă și ideea de tălăzuire a mării și care e cuprinsă în Murnu¹: *marea în veci mișcătoare*.

V. 345 (350°). — În acest vers, originalul grecesc exprimă o nuanțare foarte fină a culorii apei din mare, atît a celei de lîngă țarm, cît și a celei din larg, pe care G. Murnu n-o redă.

După ce predă crainicilor lui Agamemnon pe Briseida, Ahile se așază:

θῖν' ἐφ' ἄλδος πολιῆς, ὄραων ἐπὶ οἴνοπα πόντον.

Lîngă țarm, marea are culoarea redată prin adj. πολιός, care nu e « albastru », cum îl găsim în Murnu³, ci « cărunt » cum e redat în Murnu¹. Culoarea apei din largul mării e caracterizată prin adj. οἴνοψ, care înseamnă « de culoarea spumei vinului », « albastru-roșietic », « vînat ».

P. Mazon traduce versul astfel: « il va s-asseoir au bord de la blanche mer, les yeux sur le large aux teintes lie de vin ». Poate e mai nimerită traducerea:

*Merse și stete plîngînd pe marginea mării cărunte,
Singur, departe de-ai săi, privind spre vîntăta zare.*

Cum descrierile naturii sînt, în general, veridice la Homer, ni se dă, probabil, și în acest loc o descriere autentică a priveliștii pe care o oferă Marea Tracică, privită la o anumită oră din zi, de pe țarmul troian.

V. 352 (356°). — Cuvintele din original: ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας, G. Murnu le traduce prin: « că luatu-mi-a darul și-l are la dînsul ». Dar ultimele cuvinte ale versului romînesc nu redau sensul lui ἀπαυράω: « a răpi », « a despuia », « a deposeda », « a jefui ». Precedat de αὐτός, întărește învinuirea că Agamemnon l-a deposedat în mod samavolnic, de darul pe care i-l dăduse obștea ahee, fără să se consulte cu ceilalți comandanți. Poate că e mai bine:

M-a înjosit, că luatu-mi-a darul prin vrere și forță.

P. Mazon: « il m'a pris, il me retient ma part d'honneur de son chef, il m'a dépouillé », iar I. H. Voss: « behält mein Geschenk, das er selber geraubet ».

V. 362 (366°). — Traducerea acestui vers conține o metonimie, care mi se pare nepotrivită, deși e frumoasă, poetică. Numele lui Ἄετιών, tatăl Andromahăi, e redat în ultimele 2 ediții prin « împăratul Vultur », făcîndu-se apropierea de ἀετός (= vultur).

Nu mai că nici un cititor, care nu cunoaște textul original, nu va putea identifica pe « împăratul Vultur » cu numele nefericitului tată al Andromahăi. Nu e tradus apoi cuvîntul ἑρῆ din același vers sau, mai bine spus, e tradus prin « de piatră ».

Versul sună frumos și fără înfrumusețările de basm, pe care G. Murnu le-a folosit probabil din cauza dificultății de a introduce numele *Action* în hexametru. Să încercăm, totuși:

Fost-am la Teba, a lui Aetion sfîntă cetate.

În Murnu ¹ versul e:

Fost-am la Teba, cetatea cea sfântă a lui Aetion.

V. 367 (371°). — Ultimele cuvinte din acest vers « cei ferecați în aramă » traduc pe homericul χαλκοχίτωνες.

Figura de stil din versiunea românească mi se pare improprie. « Ferecat în aramă » poate însemna și « încătușat în lanțuri sau fiare de aramă ». De ce nu am folosi un termen mai rar, dar mai corespunzător figurii homerice: « înzăuați în aramă » ? La P. Mazon: « Achéen à la cotte de bronze », I. H. Voss: « erzumschwirmte Acheer ». Se poate traduce și prin « cei înarmați în aramă », cum face G. Murnu în cîntul II, v. 159 (163°).

V. 385 (389°). — Lipsește din textul traducerii epitetul aheilor ἐλίκωπες « ochioși ». Versul ar fi atunci:

*Toctai puseră-aheii ochioși pe fată-n corabie
Și-o petrecură la Hrisa.*

V. 389 (393°). — Este omis în traducerea acestui vers un epitet pe care Ahile și-l atribuie însuși, cum fac, la Homer, atîția alți eroi. De aceea, ca o trăsătură a stilului homeric, e bine să-l păstrăm.

Însă tu, mamă, de poți, ocrolește-ți viteazul tău fiu.

Ahile vrea să arate mamei sale, prin acest epitet, că merită sollicitudinea ei.

V. 392 (397°). — Κελαινιφής, epitetul lui Zeus, G. Murnu îl traduce prin « negru de nouri ». Mi se pare mai potrivită versiunea « învăluitul în nour », astfel că versul ar fi:

*Cum te mîndreai povestind că pe Zeus, învăluitul în nouri
Singulară tu între zei...*

V. 464 (468°). — Δαίνοντο din original e tradus prin « benchetuiua », impropriu aici pentru un ospăț festiv, după jertfele aduse unui zeu, ceea ce francezul redă prin *festoyer*. În românește merge mai bine « se ospătau ». I. H. Voss traduce simplu « assen sie ».

V. 469 (474°)

Cîntec măreț îi cîntau și de-a pururi slăveau pe Apolo.

În textul grecesc nu este un echivalent al lui « de-a pururi », care e necesar pentru ritm, dar nu în forma « de-a pururi », care înseamnă « pentru totdeauna, în veci », ci în forma *pururi*, « mereu, în continuare, neîntrerupt ».

V. 473 (477°)

Iar dimineața, cînd zorile trandafirii se revarsă

traduc pe gr. ἤμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἥως. Nu e redat bine, în versiunea ultimelor două ediții, frumosul epitet al Aurorei, ῥοδοδάκτυλος « cu degete trandafirii ».

Aurora e numită așa, deoarece, pe cerul Eladei, ea se ivește radiind o aureolă de flăcări late și trandafirii în forma unei mîini întinse. De aceea cred că e bine să încercăm a păstra în românește acest epitet în versul:

Cînd Aurora-și ivește-a ei mînă trandafirie ;

(În Murnu ¹:

Cînd Aurora cu degete trandafirii răsărit-a)

V. 482 (485°—486°). — Aici e vorba de acostarea corăbiei, cu care se întoarce Ulise împreună cu însoțitorii săi din călătoria de ispășire, pe care o făcuseră la Hrisa. Textul grecesc e: ἐπ' ἠπειροιο ἔρυσσαν, ὑψοῦ ἐπὶ ψαμάθοις, redat la G. Murnu prin «... pe mal o dădură peste grămada de prund».

Pe cît știu eu, la Homer cuvîntul ψάμαθος e întrebuițat numai cu sensul de «nisip», care se aglomerează pe țărmurile mării, adus de valuri. Nicăieri nu e vorba de «prund». De aceea și aici vom reda cuvîntul cu sensul lui propriu:

*Dinșii corabia-mpinseră toți și pe mal o dădură
Peste nisipul înalt și puseră-n juru-i proplele.*

V. 489 (493°) cuprinde în traducerea lui G. Murnu o greșeală de interpretare. Versul grecesc:

ἀλλ' ὅτε δῆ ρ' ἐκ τοῦ δουδεκάτη γένετ' ἦώς

e tradus

Cînd se făcu dimineața în oara de-a douăsprezecea,

unde în loc de *oara* trebuie să stea *ziua*. Căci în v. 421 (425°) al aceluiași cînt, Thetis îi spune fiului său, că nu poate merge imediat la Zeus, deoarece el

... s-a dus la ospete cu zeii
Spre-Okeanos departe la bunul norod etiopic
Și are să vie-n Olimp în ziua de-a douăsprezecea,

iar în v. 489 (493°) Homer reia firul povestirii, spunînd că, împlinindu-se cele 12 zile, Zeus s-a întors în Olimp și, deci, Thetis poate să-i prezinte rugămîntea sa privitoare la cinstirea lui Ahile.

V. 507 (511°)

Asta i-a zis; Nouraticul Zeus nimic nu răspunse.

«Nouraticul» traduce aici pe gr. νεφεληγερέτα, epitet al lui Zeus, pe care-l întîlnim și în v. 513 (517°). Redă oare «nouratic» sensul acestui epitet constant al lui Zeus, care înseamnă «adunătorul de nouri» (la P. Mazon «l'assembleur de nuées», la I. H. Voss «Wolkensammler»)?

În limba romînă «nouratic» ar avea, dacă ar fi mai răspîndit, sensul de «innourat, fig. îngîndurat, posomorît», care, pe alocurea, cum e în versul despre care e vorba, s-ar potrivi poate, deoarece Zeus cade pe gînduri, după ce ascultă cererea Thetidei.

Dar νεφεληγερέτα este, repet, epitet constant al lui Zeus, care, după credința grecilor din timpurile epice, adună norii și este, astfel, stăpîn pe ploii și furtuni, peste văzduhuri. «Nouratic», în sensul acesta, este o creație a lui G. Murnu, care n-are sorți să se mențină în limba romînă.

Deși e greu de înlocuit un cuvînt de 5 silabe, cum e cerut aici de tehnica hexametrlui, el trebuie totuși înlocuit pretutindeni prin perifraze, care să corespundă, din punct de vedere semantic, epitetului grecesc.

Iată de ce propun pentru v. 507 (511°):

Spus-a, dar Zeus, care norii adună, nimic nu răspunse,

pentru 513 (517°):

Plin de mîhnire răspunse stăpînul văzduhului, Zeus.

În v. 556 (560°), același epitet e redat prin «furtunatic», care înseamnă «agitată, zbuciumată, năvalnic, impetuos, violent», termeni care pentru situația în care se găsește Zeus din punct de vedere sufletească, s-ar potrivi, dar nu redau sensul lui *νεφεληγγέρετα*. Și aici vom întrebuința același epitet ca și în v. 513 (517°): «stăpînul văzduhului». De altfel însuși Murnu¹ redă (I, 511) epitetul prin «stăpînul pe noui», iar Murnu³, în XIV, 306 (312°), prin «cel care norii adună», pe cînd (335—341°) îl traduce prin «viforaticul Zeus».

V. 530—531 (534°—535°). — Aici prin cuvintele «necutezînd să-i aștepte sosirea» (lui Zeus) nu e exprimată ideea din original. La intrarea lui Zeus în sala de ședințe a palatului său, toți zeii se scoală din scaunele lor și-i ies înainte, întru întîmpinare, nici unul necutezînd să rămînă pe scaun. Homer vrea să arate cît de mare este respectul zeilor față de Zeus și cît de puternic este el, ceea ce nu reiese din versiunea romînească «necutezînd să-i aștepte sosirea».

De aceea mai potrivit cu sensul ar fi poate:

*S-au ridicat înaintea părintelui lor de pe tronuri,
Ca să-l întîmpine, neașteptîndu-l, șezînd, să sosească.*

V. 551 (555°)

Însă mi-e teamă grozav să nu mi te-nșele copila
Lui Moș-Nereu.

Termenul «înșela» pentru gr. *μή σε παρείπη* (aor. al lui *παράφημι*) mi se pare impropriu în acest loc, deși cuvîntul «înșela» are în sfera sa semantică și sensul de «a amăgi», care se apropie de gr. *παράφημι*.

Dar *παράφημι* înseamnă aici mai mult «a încînta, a seduce cu vorba» (P. Mazon: *séduir*, I. H. Voss: *beschwatzen*). «Să nu te încînte copila lui Moș-Nereu» se potrivește în acest loc și din cauza că Hera îi face lui Zeus o aluzie răutăcioasă la dragostea pe care acesta a avut-o cîndva față de Thetis, și tocmai aceasta îl înfurie pe Zeus.

V. 561—563 (565°—567°). — În traducerea romînească aceste 3 versuri nu redau complet ideea din original, unde Zeus o amenință pe Hera de-a dreptul cu bătaia. El nu-i spune:

Șezi și taci molcom acolea și vorba mi-ascultă mai bine,

ci:

Șezi și taci molcom acolea și-ascultă ce-ți spun eu acuma,

după care urmează amenințarea, mai clară, mai pozitivă decît aceea ce reiese din textul versiunii romînești:

*Nu-ți vor putea ajuta toți zeii din slava cerească
Cînd voi veni și pe tine voi pune-a mea mînă cumplită.*

Versurile care urmează și arată impresia puternică pe care au făcut-o cuvintele lui Zeus asupra zeilor, justifică încercarea noastră de tîlmăcire a originalului.

V. 576 (580°)

Numai să vrea cum va el, străfulgerătorul olimpic
Ne-ar și zbura de pe tronuri, căci el e mult mai puternic.

« Cum va el » poate să însemne aici « cum poate, cum e în stare » sens neobișnuit în limba română. E mai clară versiunea din Murnu ² pe care propun s-o menținem:

*Numai de-ar fi să vrea el, străfulgerătorul olimpic,
Ne-ar și zbura de pe tronuri, căci el e mult mai puternic.*

Ultimele cuvinte din v. 577 (581°) redau sensul voit de G. Murnu în va.

V. 583 (587°)

Inima-mi plînge de dragă ce-mi ești, cînd te văd toropită

nu redă exact sensul din textul original, deoarece « toropi » are mai multe accepții și cititorul poate crede că în textul traducerii înseamnă « toropită de durere ». Or, aici Hefest o avertizează pe Hera, că n-ar dori să vadă cum e bătută de Zeus. De aceea mai nimerit ar fi poate:

*Fii cu răbdare și-nădură, o mamă, cît ești de mîhnită.
Căci n-aș putea să-ți ajut, cu toată nespusa-mi durere.
Cît te iubesc, n-aș vrea să te văd bătută de Zeus.*

V. 594 (598°). — În Murnu ², versul e:

Zeilor dulce nectar să le toarne din plină pîrnaie.

În Murnu ³ « pîrnaie » e înlocuit prin « cînille pline », care nu redau sensul grecesc al cuvîntului *πῖρναίε*, care e: « închisoare, temniță ».

Dar sensul primar al lui *πῖρναίε*, « vas mare de lut cu o toartă sau cu două » se potrivește mai bine pentru gr. *κρητήρ* decît « cînille pline ». De aceea cred că e bine să păstrăm textul din Murnu ².

V. 600 (604°). — Muzele *ἄμειβόμενοι ὀπί καλλιῆ* e tradus prin:

Muzele toate cu farmec în vîers le cîntau dup-olaltă,

unde « dup-olaltă » nu redă sensul lui *ἄμειβόμενοι*. Textul original spune că Apolo cînta din liră, iar Muzele *ῥί* răspundeau, intercalîndu-și cîntarea printre notele lirei. De aceea vom traduce:

Muzele dulce răspuns dădeau cu farmec de glasuri.

CÎNTUL II

V. 6. — La acest vers observă comentatorul ultimei ediții (Murnu ³): « Singurul loc din *Iliada*, unde visul apare ca o divinitate ». Versul grecesc:

πέμψαι ἐπ' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι οὖλον Ὀνειρον

e redat prin:

Lui Agamemnon Atride un vis momitor să trimită,

probabil sub influența lui Voss:

Einen täuschenden Traum dem Atreus' Sohne zu senden.

Vom traduce dar conform intenției lui Homer:

Lui Agamemnon Atrid momitorul Vis să-i trimită.

V. 13—15 sînt redatē diferit în cele 3 ediții ale versiunii romînești. În Murnu³ ele sînt cuprinse numai în 2 versuri, omițîndu-se tocmai esențialul din textul original.

În Murnu¹ versurile sînt egale ca număr cu textul original, cuprind și versiunea cuvintelor Τρώεσσι δὲ κῆδε' ἐφῆπται (« pierduți-s acuma Troienii »), traducerea e însă stîngace. Murnu² are tot numai 2 versuri, în care sînt traduse și cuvintele amintite mai sus.

E bine deci ca din textul celor 3 versiuni ale lui G. Murnu să se întocmească una mai corespunzătoare cu originalul și cu numărul de versuri din acesta:

*Nu stai cu vrerea-ndoită stăpîinii Olimpului, zēi
Nemuritorii, căci Hera cu multa-i rugare-i convinse ;
Vor birui deci aheii, iar Troiei pieirea-i ursită...*

Versurile, în această formă, vor fi repetate, ca și în original, în v. 29—31 al acestui cînt după care va urma v. 32 (33°).

De către Zeus. Deci adu-ți aminte și nu da uitării.

V. 36 (37°). — În forma lui actuală, versul, în Murnu³, este incomplet ca formă și ca sens. E vorba aici de « cetatea lui Priam ». Vom înlocui deci versul din Murnu³ prin:

Și-nchîpuia că chiar azi cuceri-va cetatea lui Priam

după care va urma în locul versului 37 (38°) din aceeași versiune:

Prostul de el, nu știa ce gînd ascuns avea Zeus.

V. 38 (39°). — « Încă mai fuse menit » din Murnu² și Murnu³ nu exprimă intenția lui Homer, care susține că Zeus personal, nu altă putere superioară lui, cum ar fi Ἀνάγκη a hotărît ceea ce avea să se întîmple în viitor cu aheii și troienii.

Vom continua deci și în versiunea romînească această idee, traducînd fidel versul 39° și următoarele în strînsă legătură cu v. 37 (38°).

*Ca deopotrivă să-ndure troienii și-aheii, deodată,
Vaieze multe și-amaruri, în valma cumpîtelor lupte.*

V. 41—42 (42°—43°) sînt mai bine redatē în Murnu¹ și Murnu², unde gr. χιτών e tradus mai corespunzător prin « cămașă », în loc de « haină ». Comentatorul lui Murnu³ remarcă această diferență, cînd scrie: « Ceea ce grecii numeau *chiton* era un soi de cămașă de in, împrumutată din Orientul semitic ». Vom accepta deci versiunea din Murnu²:

*Iute se scoală-n picioare și-și pune cămașa cea moale
Nouă, frumoasă, și mantia mare și-aruncă deasupra.*

V. 45 (47°). — Sintagma Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων va fi tradusă prin *aheilor înzăuați în aramă* ca în cîntul I, v. 367 (371°) sau ca în Murnu¹: « oastea de ahei cea cu zale de aramă » — propunere care rămîne valabilă pentru toate versurile din Iliada, unde se întîlnește această sintagmă.

V. 53 (55°)

După ce-i strînze, rosti o povață cuminte-Agamemnon.

« O povață cuminte » redă pe gr. *ποικιλήν βουλήν*. E drept că *βουλή* înseamnă și « sfat, povață », dar din cele ce urmează, se vede că aici nu e vorba de « povață » sau chiar de « părere », cum e tradus *βουλή* în Murnu¹, ci de altă accepție a acestui cuvânt, și anume « plan », iar *ποικιός* care înseamnă și « cuminte », va avea aici sensul de « șiret, ingenios ». De aceea versul va fi tradus mai potrivit:

Celor strînși le dezvăluie-un plan șiret Agamemnon.

Și în cazul de față, G. Murnu a fost influențat de Voss, la care versul acesta are următorul context:

Als sich nun jene gesetzt, entwarf er die weise Beratung,

pe cînd P. Mazon traduce: « il les réunit, combinant un subtil dessein », iar Cauer: « entwarf den klugen Plan ».

V. 69—71 (73°—75°). Textul acestor versuri în Murnu³:

Eu am să-i pun la-ncercare, vorbindu-le cum mi se cade

Și-o să-i îndemn la corăbii să fugă, să plece pe mare.

Voi repeziți-vă care-ncotro și opriți-i cu gura.

În redarea textului original, traducătorul n-a observat că dativul instrumental *ἔπεισιν* din v. 69 (73°) se repetă în forma *ἐπέεσσιν* în v. 71 (75°). Agamemnon vrea să pună la încercare pe ahei *cu vorbe*, *ἔπεισιν* « cum e firesc, normal » într-o situație ca aceasta, înaintea unei lupte hotărîtoare, cum o crede el, sperînd că propunerea lui, rușinoasă pentru niște luptători viteji, îi va face s-o refuze și să-i îndemne să lupte și mai strănic. Prevăzător însă, cum trebuie să fie un comandant de oști, el îi sfătuiește pe consilierii săi să-i oprească tot numai *cu vorbe*, în caz că ostașii ahei vor lua-o la fugă, neprevăzînd că va fi nevoie de o intervenție de forță, pentru a-i opri, cum vedem că se întîmplă (v. 191—192 = 198°—199°). Cum nici în Murnu¹ sau Murnu² nu se dă o versiune, care să corespundă sensului real din textul grecesc, încercăm să-l restabilim, traducînd aceste versuri:

Cum e firesc, cuvînte-am să caut să-i pun la-ncercare

Și-o să-i îndemn să fugă-n corăbii bine vîslite:

Voi cuvînte s-aflați cu cari să-i opriți de la fugă.

V. 100 (104°). — *Ἄναξ*, aici epitet al lui Hermes, e tradus în Murnu³ prin « stăpînul de sus », ceea ce poate da prilej de confuzie cu Zeus. La Homer *ἄναξ* este un atribut obișnuit al regilor, comandanților de oști, dar la nevoie este și un epitet de umplutură, însemnînd « nobil, frumos, domn ». Mai bine e redat cuvîntul în Murnu¹:

Hermes, olimpicul domn, călărețului Pelops îl dete.

V. 111 (115°). — *Ἐπεὶ πολὺν ὄλεσα λαόν* e tradus prin « după pierdere multă ». Este neclar, ce vrea să însemne acest « după pierdere multă » din toate edițiile. Mai bine este poate:

Să mă întorc rușinos, dup-atîta prăpăd în oștire.

V. 139 (143°). — Cuvintele « care nu-i auziseră sfatul » sînt neclare. *Ἄσοι οὐ βουλήσιν ἐπάκουσαν* înseamnă « cîți nu auziseră, nu aflaseră, nu cunoșteau hotărîrea sau

planul de încercare » a oştirii, expus în sfatul geronților. Acest înțeles trebuie redat în românește, cum s-a încercat în Murnu¹, unde versul e:

Celor ce parte făceau din gloată și nu-i știau planul.

Βουλή din acest vers repetă același cuvânt din v. 55 al textului original, asupra căruia am insistat la locul respectiv. De aceea în contextul lui Murnu³, versul va fi mai bine redat prin:

Dorul de ducă la toți, care nu-i cunoșteau hotărîrea.

V. 141—143 (144°—147°). — În Murnu³ vînturile din frumoasa comparație, cuprinsă în aceste versuri, sînt redade cu nume curat românești. Dacă pentru εὐρός τε νότος τε se pot întrebuița *austrul* și *băltărețul*, pentru ζέφυρος nu merge « munteanul », nume de vînt, romînesc, regional, pentru « vîntul dinspre Carpați » sau « vîntul de nord » pentru olteni și foarte rar vîntul de vest, care ar putea fi indentificat cu ζέφυρος.

În Murnu¹ acest ζέφυρος e redat bine prin « vîntul de-apus ». Și-atunci combinînd versurile din Murnu³ cu versul respectiv din Murnu¹, putem reda bine textul original din v. 140—144 (143°—148°).

Gloatele strînse s-au pus în mișcare ca niște talazuri

Namile ce le răscoală pe Marea Icarică austrul

Și băltărețul, lăsîndu-se repezi din norii lui Zeus;

Ori ca și vîntul de-apus cînd iute s-aruncă-n vârtejuri

Peste bogatele lanuri și vîntură spicele dese.

Înlocuirea aceasta a « munteanului » este cu atît mai necesară, deoarece, în acest loc din Iliada ζέφυρος nu e adierea de vînt caldă și plăcută din apus, ci un vînt rece și vijelios, care, venind din vest, peste munții mereu albi de zăpadă ai Traciei, « s-aruncă-n vârtejuri », aici, sau duce vijelios un nor în cîntul IV (v. 270—271=276°—277°) spre țărmul răsăritean al Mării Icarice.

V. 170 (175°). — În acest vers e pus în gura zeiței Atena cuvîntul *tuli* pentru « fugi ». *Tuli* are în limba romînă o nuanță familiară, hazlie. De aceea cred că trebuie înlocuit prin *fugi*. În Murnu¹ φεύξεσθε e tradus prin « pleca ».

V. 187 (192°)

Nu știi tu bine ce gînd avu azi cu vorbirea-mpăratul.

« Împăratul » îl redă pe Ἄτρετωνος din cele mai multe manuscrise sau pe Ἀτρετᾶο din papyrusul 3, confirmat de Eustathios. Oricum « împăratul » nu e potrivit în acest loc. Mai bine în Murnu¹.

Nu știi tu bine ce gînduri avul-a vorbind Agamemnon.

Același « împăratul » se repetă în v. 189 (196°), redînd pe grec. βασιλεύς, care are epitetul διοτρεφής. Și aici vom înlocui pe « împăratul » prin « regele », dînd versului 189 (196°) și celui următor următoarea înfățișare:

Neîndurată-i mînia regelui din Zeus purcesul.

Cinstea Zeus i-o dete și drag îi e marelui Zeus.

În Murnu³ s-a strecurat o greșeală de tipar: *dragă* în loc de *drag*.

În Murnu³ lipsesc însă versurile 194 și 195 din original. Le prezentăm în traducerea noastră:

194: *Vorba ce-a spus-o la sfat cu toții n-o auzirăm*
 195: *Mi-i ca-n mînie căzînd pe-ahei să nu-i pedepsească.*

De remarcat că în v. 188 (193°):

Acum îi încearcă pe-ahei, curînd o să-i certe pe dînșii

cuvîntul « certa » are înțelesul de « pedepsi » din vechile legiuri romînești.

V. 210 (217°). — Φολκός ἔην traduce G. Murnu prin « șpanchiu era », după scholiile la acest vers și influențat de Voss: « schielend war er ». Cauet vede în acest ἄπαξ εἰρημένον o tulpină indo-europeană *falce-(cf. lat. *falx*, *falco*, germ. *Felge*) și-l referă la formația picioarelor, traducîndu-l prin « krummbeinig », iar Mazon îl redă prin « bancroche ». Deoarece Homer începe descrierea înfățișării lui Tersit de la picioare, crede și Pape că e mai firesc a referi cuvîntul la formația picioarelor decît la ochi. Vom traduce deci:

Strîmb de picioare era și șchiop, pe cînd umerii-aduși
Peste pieptu-i erau și deasupra, fugui peste ghebu-i,
Capul hidos cu cîteva fire de lînă-n chelie.

Cuvîntul « lînă » redă pe gr. λάχνη care caracterizează mai bine decît θρίξ firul de păr subțire și lînos de pe capul unui chel.

V. 214—217 (221°—224°).

... îns-acum pe Atrid Agamemnon
 El tătăra cu batjocuri, țîvlînd; iar ahei din juru-i
 Strașnic erau supărați și-aveau ciudă grozavă pe dînsul.
 Totuși el tare zbierînd, muștra pe Atrid Agamemnon.

« Aveau ciudă grozavă pe dînsul ». Pe cine? Din contextul versiunii romînești reiese că ahei erau supărați pe Tersit, τῶ din textul original fiind referit de Murnu și Voss la persoana acestuia. Cauet referă pe τῶ la persoana lui Agamemnon, pe care ahei erau supărați din cauza tărăgănării fără sfîrșit a războiului troian și-l dușmăneau cu înverșunare în sufletul lor, iar Mazon traduce: « il est vrai que les Achéens gardent contre le roi, dans le fond de leur cœur, une rancune, un dépit furieux ».

Referind pe τῶ la Agamemnon, vom traduce:

... îns-atunci cu Agamemnon divinul
 Ceartă cu-ocări începu, căci pe-acesta ahei din juru-i
 Strașnic erau supărați și-aveau ciudă grozavă în suflet.
 Astfel tare zbierînd pe-Agamemnon muștra înfruntîndu-l.

Pentru că ahei erau oțărîți împotriva lui Agamemnon, spera Tersit să aibă mare succes, înfruntîndu-l în adunarea obștească.

V. 253—254 (261°—262°). — Versurile:

εἰ μὴ ἐγὼ σε λαβῶν ἀπὸ μὲν φίλα εἴματα δῦσο
 χλαῖνάν τ' ἠδὲ χιτῶνα τὰ τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει

sînt traduse bine și complet de Voss:

Wenn ich nicht dich ergreif' und jedes Gewand dir entreisse,
Deinen Mantel und Rock, und was die Scham dir umhüllet.

Murnu și Mazon n-au ținut seamă că în v. 262° e vorba de trei lucruri, de care amenință Ulise să-l despoaie pe Tersit: mantaua, cămașa și τὰ τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει (= «ceea ce-ți acoperă rușinea» sau «îți ascunde goliciunea»). Cel de-al treilea lucru e precizat în cîntul IV, v. 187: ζῶμα τε καὶ μίτρον = cingătoarea de piele care ocrotea șoldurile și partea dinainte a corpului, de la capătul de jos al platoșei pînă aproape de genunchi (v. și comentariul lui Cauer).

Cum v. 254 (262°) e la Murnu³ un pentametrul, adăugîndu-se cuvintele ce lipsesc, se obține tocmai bine hexametrul:

De-astă manta și cămașă și ce-ți mai ascunde rușinea.

V. 283 (291°) e interpretat în traducerea lui G. Murnu, Voss și Mazon numai cu apropiere de sensul intenționat de Homer. La Murnu³ versul are contextul:

... E drept că oricine
Prins de alean, mai la urmă dorește întorsul acasă.

asemănător cu cel din Voss:

Freilich bedrängt das Herz nach so viel Leiden zur Heimkehr,

O interpretare mai aproape de sensul adevărat o dă Mazon: *Certes la tâche est assez dure pour qu'à bout de peine on s'en aille.* Nici Cauer nu dă o interpretare din care să reiasă sensul adevărat al versului, cînd propune: «Freilich ist es auch eine Mühsal, um überdrüssig (geworden) nach Hause zu gehen».

Ce vrea să spună Ulise în acest vers? În versurile următoare se afirmă că e greu ca cineva să rămînă, chiar numai o lună, rătăcind cu corabia pe mare, departe de soție. V. 291° cuprinde o justificare psihologică a dorinței aheilor de a pleca din fața Troiei. Sensul versului inclus în contextul lui Murnu³ este:

... E drept că războiul
Este un chin care face să vrei a te-ntoarce acasă.

Urmează versurile 284—286 (292°—294°) în care continuă această justificare

Darmite noi care stăm pe aice zăbavnici de nouă
Ani rotitori...

V. 290 (298°)

... Dar totuși ar fi cu rușine
Vreme-ndelungă s-adaste și goi să se-ntoarne pe-acasă

în care «goi» redă pe κενέον din original, după Voss:

... Aber es wär' uns
Schändlich doch, die so langē geweilt, leer wieder zu kehren.

Κεεόν înseamnă aici, « cu mfinile goale », « fără nici o ispravă » și în consecință versul va fi:

*Dar totuși ar fi cu rușine
Dup-așa lungă răbdare fără ispravă-a-ne-ntoarce.*

V. 320 (328°)

Astfel în vremuri atâtea și noi vom tot duce războiul,

în care « vremuri » traduce, impropriu, pe ἔτεα. Nu cred că redarea e potrivită, deoarece « vreme » cu sensul de « an » nu se întâlnește în textele românești. Și-apoi aici se cere o noțiune precisă. Vom traduce deci:

Astfel ani tot atâția și noi vom duce războiul.

V. 344 (351°):

... Zeus ne dete
Toată-nvoirea în ziua când oștile noastre-n corăbii
Se înluntrară să ducă pierzare și moarte la Troia,

în care « se înluntrară » traduce pe ἔβαινον.

Dar aici βάινειν înseamnă « a porni » în corăbii, cum traduce Mazon: « s'en allaient sur leurs neufs rapides porter chez les Troyens le massacre et le trépas ». Versul va fi atunci:

... Zeus ne dete
Toată-nvoirea în ziua când oștile noastre-n corăbii
Iute porniră să ducă pierzare și moarte la Troia.

Verbul *a se înluntra* este o creație personală a lui G. Murnu, probabil după *înlungoșă* derivat din « înlungtru » și folosit în *Psaltirea Hurmuzachi* (13/27).

Construind pe ἔβαινον cu νηυσὶν ἐν ὠκυπόροισιν Murnu ¹ traduce tot impropriu « oștile noastre au intrat în corăbii ».

Și aici se vede influența lui Voss:

da wir stiegen in schnellhingleitende Schiffe.

(Continuare în numerele următoare)

ТОЛКОВАНИЯ ТЕКСТОВ ГОМЕРА

РЕЗЮМЕ

Сравнивая оригинальный текст «Илиады» и ее румынский перевод, осуществленный Джордже Мурну, автор указывает на пассажи, требующие более ясного толкования в румынском языке.

Автор предлагает перевод стихов, которые были пропущены в румынской версии, и рассматривает греческие конструкции и выражения в духе гомеровского текста. Кроме того он высказывает свое мнение по поводу спорных вариантов в рукописях, схолиях и изданиях и анализирует слова, созданные Джордже Мурну.

DEUTUNGEN HOMERISCHER TEXTE

ZUSAMMENFASSUNG

Auf Grund einer vergleichenden Untersuchung des Textes der *Ilias* und der Übersetzung George Murnus, weist der Verfasser auf einige Stellen hin, die eine klarere Deutung im rumänischen Texte erfordern.

Der Verfasser schlägt die Übersetzung einiger aus der rumänischen Fassung weggelassenen Verse vor und gibt Deutungen verschiedener griechischer Konstruktionen und Ausdrücke in dem vom homerischen Texte erforderten Sinn. Weiters bringt er seine Ansicht über einige in den Handschriften, Scholien und Ausgaben umstrittene Lesarten und untersucht George Murnus eigene Wortschöpfungen.
